

HISTORIA I GŁÓWNE PROBLEMY BADAWCZE KATEDRY BADAŃ CZWARTORZĘDU UNIWERSYTETU ŁÓDZKIEGO

ZARYS HISTORII KATEDRY BADAŃ CZWARTORZĘDU

12 listopada 1981 r., na miejsce istniejącego od 1958 r. Instytutu Geografii, Rektor Uniwersytetu Łódzkiego powołał dwie jednostki: Instytut Geografii Ekonomicznej i Organizacji Przestrzeni oraz Instytut Geografii Fizycznej i Kształtowania Środowiska. Podział stał się przyczyną i okazją do dalszych zmian w strukturze kierunku geograficznego. Między innymi Zakład Geomorfologii i Paleogeografii Czwartorzędu, kierowany przez zbliżającą się do emerytury prof. dr A. Dylikową, zastąpiły: Zakład Geomorfologii (kierownik od 1.10.1982 r. – doc. dr hab. Zbigniew Klajnert) oraz Zakład Badań Czwartorzędu (kierownik – doc. dr hab. Halina Klatkowa). Nowej strukturze geomorfologii sprzyjały dwa różne adresy macierzystej jednostki: ul. Skłodowskiej Curie 11 (od 1952 r. siedziba geografii łódzkiej, tzw. pałacyk) i al. Kościuszki 21. Od początku lat 70., tylko kilka osób z Zakładu Geomorfologii i Paleogeografii Czwartorzędu pracowało w pałacyku, który był już wtedy przede wszystkim budynkiem reprezentacyjnym Instytutu: z gabinetem Dyrektora Profesora Jana Dylika, ogólnym sekretariatem oraz Biblioteką i Mapiarnią. Najstarsza stażem i doświadczeniem była Halina Klatkowa (Tagowska-) zatrudniona w UŁ od 1 kwietnia 1945 r. Czynnice uczestniczyła ona w organizacji kierunku geograficznego i w rozwijających się pod kierunkiem J. Dylika badaniach zespołowych okolic Łodzi i w Górach Świętokrzyskich. Brała udział w określaniu nowych metod badawczych i teorii dotyczących poligenyzy rzeźby oraz roli morfogenezy peryglacjalnej w ukształtowaniu powierzchni środkowej Polski. Trwający około 20 lat okres asystentury H. Klatkowa zamknęła doktoratem *Niecki i doliny denudacyjne w okolicach Łodzi* (19/1965 AGL). Wkrótce po doktoracie, jako pierwsza z peryglacjalnego zespołu J. Dylika, główne zainteresowania badawcze skierowała na osady i formy pochodzenia glacialnego oraz rekonstrukcję wydarzeń glacialnych w regionie. Wyniki przedstawiła w monografii *Paleogeografia Wyżyny Łódzkiej i obszarów sąsiednich podczas zlodowacenia warciańskiego* (28/1972 AGL), które stało się podstawą przewodu habilitacyjnego, zakończonego na początku 1973 r. Nagła śmierć Profesora Jana Dylika 7 czerwca 1973 r. przypadła więc na początki formalnej samodzielności naukowej doc. dr hab. Haliny Klatkowej, która stała się naturalną następczynią Profesora w gmachu przy ul. Skłodowskiej. Powołany w 1981 r. Zakład Badań Czwartorzędu był jedyną jednostką geografii łódzkiej z siedzibą w pałacyku, gdzie przetrwała atmosfera pierwszych lat Instytutu, niezależnie od kłopotów wynikających ze złego stanu technicznego starego budynku. Osoby, które tu studiowały, a później pracowały pod bezpośrednim kierunkiem Profesora Jana Dylika, czują się spadkobiercami Jego myśli badawczej.

Kierowany przez Profesor Halinę Klatkowa Zakład Badań Czwartorzędu był znaczącą jednostką naukowo-dydaktyczną o dużym potencjale, szczególnie w zakresie prac terenowych. W pierwszym okresie zespół liczył 13 osób (doc. dr hab. Halina Klatkowa, 5 adiunktów: dr dr Jadwiga Wierzchowska, Krystyna Turkowska, Kazimierz Krajewski, Jerzy Chrzanowski, Jacek Nalewajko; 5 asystentów naukowo-dydaktycznych i naukowo-technicznych: Marek Załoba, Ewa Załoba, Jacek Czyż, Danuta Szafrąńska (-Dzieduszyńska) Jan Kamiński). Od 1991 r. liczba pracowników wzrosła do 18 osób, ze względu na włączenie do Katedry Badań Czwartorzędu Pracowni Kartografii i Teledetekcji (5 asystentów dydaktyczno-nauko-

* Uniwersytet Łódzki, Wydział Nauk Geograficznych, Katedra Geomorfologii i Paleogeografii, ul. Narutowicza 88, 90-139 Łódź, e-mail: kturkow@wp.pl

wych, m.in. mgr Juliusz Twardy). Formalny skład osobowy Katedry Badań Czwartorzędu w latach 1991–1994 to: 1 prof. zw., 1 doc. dr hab. (od 1990 prof. UŁ), 4 adiunktów, 7 asystentów dydaktyczno-naukowych oraz 5 pracowników naukowo-badawczych i technicznych. W jednostce dochodziło do zmian osób i funkcji, przy utrzymaniu stałej liczby etatów. Katedrą Badań Czwartorzędu kierowała Profesor Halina Klatkowa do końca września 1994 r. Przejście na emeryturę od października tego roku nie przerwało Jej badań. Do niespodziewanej śmierci 29 września 1997 r. pracowała w pałacyku przy ul. Skłodowskiej 11, najdłużej z wszystkich geografów łódzkich. Jako jedyna uczestniczyła w działalności organizacyjnej, badawczej i dydaktycznej w całym pierwszym pięćdziesięcioleciu istnienia uniwersyteckiej geografii łódzkiej.

Liczny zespół, którego kierownictwo przejęłam od 1 października 1994 r., z kilku względów nie spełniał wymogów formalnych stawianych Katedrze. Nie miałam wymaganego od kierownika katedry tytułu profesora (uzyskanego dopiero w 2007 r.), a w kilkunastoosobowym zespole było tylko dwóch adiunktów: jeden w okresie ochronnym przed emeryturą w 1996 r. (K. Krajewski) i drugi świeżo po doktoracie, w 1993 r. (J. Kamiński). Zakończenie na wiosnę 1995 r. doktoratu przez J. Twardego, umożliwiło przekazanie mu kierownictwa Pracowni Kartografii i Teledetekcji, mającej wtedy pomieszczenia w gmachu Instytutu Geografii Fizycznej i Kształtowania Środowiska przy ul Lipowej 81.

Dwa lata po śmierci prof. dr hab. Haliny Klatkowej, Rektor Uniwersytetu Łódzkiego przekazał lokal przy ul. Skłodowskiej-Curie 11 Łódzkiemu Towarzystwu Naukowemu. Katedra Badań Czwartorzędu opuściła historyczną siedzibę geografii łódzkiej i od października 1999 r. przeprowadziła się do nowego gmachu Collegium Geographicum przy ul. Kopcińskiego 31. Dwanaście lat później, w 2011 r. dołączyliśmy do pozostałych jednostek Instytutu Nauk o Ziemi (dawny Instytut Geografii Fizycznej i Kształtowania Środowiska Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi UŁ) usytuowanych w budynkach przy ul. Narutowicza 88, które od 2004 r. scaliły rozrzucone wcześniej po różnych dzielnicach miasta jednostki geograficzne, od 2001 r. należące do samodzielnego Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego.

Po 2000 r. skład osobowy Katedry Badań Czwartorzędu ulegał stałemu zmniejszaniu. Zmiany w programach studiów i redukcja godzin dy-

daktycznych, nie wywiązanie się kilku osób z obowiązku doktoratu, zniesienie etatów asystenckich na rzecz studiów doktoranckich, a wreszcie ostateczna likwidacja etatów technicznych powodowały coraz większe utrudnienia w pracach Katedry. Zespół został pozbawiony pomocy w realizacji prac terenowych i analiz laboratoryjnych. W 2007 roku miejsce pracy stracił mgr Jacek Czyż, najdłużej zatrudniony na etacie naukowo-technicznym (geografa). Pomieszczenia laboratorium geomorfologicznego zostały przez władze dziekańskie przekazane świeżo utworzonej Pracowni Technik Komputerowych. W latach 2008–2012 w Katedrze Badań Czwartorzędu było zatrudnionych już tylko 9 osób (1 prof. zw., 2 dr hab. prof. UŁ, 5 adiunktów – tab. 1, oraz 1 pracownik administracyjny – mgr Joanna Szymczak). Studiowało 5 doktorantów.

Od 1 października 2012 r., wraz z przejściem na emeryturę piszącej te słowa, Katedra Badań Czwartorzędu zmieniła nazwę na: Katedra Geomorfologii i Paleogeografii, a jej kierownictwo objął dr hab. Juliusz Twardy, prof. UŁ. Jednocześnie został zamknięty Zakład Geomorfologii, co zakończyło istnienie w strukturze Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi, a następnie Wydziału Nauk Geograficznych Uniwersytetu Łódzkiego, dwóch jednostek o tych samych korzeniach i podobnym profilu badawczym i dydaktycznym.

Zniknięcie nazwy Katedra Badań Czwartorzędu zobowiązuje byłego kierownika do chociaż ramowego podsumowania dorobku jednostki. Uznano, że główne kierunki realizowanych badań mogą być zilustrowane poprzez uzyskane stopnie i tytuły naukowe (10 doktoratów, 4 habilitacje, 1 profesora nadzwyczajnego i 2 tytuły profesora – tab. 1), wykonane mapy geologiczne (tab. 2), a także uczestnictwo w grantach badawczych (tab. 3), czy organizacja konferencji (tab. 4). Informację podzielono na dwie części, zgodne ze sprawowaniem funkcji kierownika. W pierwszej wykorzystano opracowanie Profesor Haliny Klatkowej przedstawione z okazji pięćdziesięciolecia Uniwersytetu Łódzkiego, zatytułowane: *50 lat łódzkich badań i upowszechniania wiedzy o czwartorzędzie* (*Acta Univ. Lodz. Folia Geogr.* 20/1995), do którego autorka odsyła osoby zainteresowane szczegółowiej sprecyzowanymi osiągnięciami Zakładu/Katedry Badań Czwartorzędu do 1994 roku, jak na przykład bibliografią prac czy udziałem w tzw. międzyresortowych tematach badawczych, jak MR I 25, CPBP 02.13, RR II. 14, CPBR 02.01.

KIERUNKI BADAŃ W ZAKŁADZIE (OD 1991 R. KATEDRA) BADAŃ CZWARTORZĘDU W OKRESIE 1981–1994

Jak wynika z przedstawionego wyżej zarysu historii jednostki, początek samodzielnych badań prof. dr hab. H. Klatkowej sięga lat wcześniejszych, niż formalne powołanie Jej na kierownika Zakładu Badań Czwartorzędu. Niewątpliwą granicę stanowiła śmierć Profesora Jana Dylika i naturalne przejście kierownictwa nad grupą osób z Zakładu Geomorfologii i Paleogeografii Czwartorzędu, pracujących w pałacyku przy ul. Słodowskiej-Curie 11. Rzeczywisty początek prac zespołowych pod kierunkiem doc. dr H. Klatkowej przypada na jesień 1978 r., kiedy ta sama grupa rozpoczęła kartowanie do Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski w skali 1:50 000. Oprócz realizacji podjętego zadania (opracowanie 9 arkuszy SMGP z objaśnieniami – tab. 2), umożliwiło ono rozwój badań wykraczających poza bezpośredni cel. Za pierwszy efekt można uznać badania litofacjalne glin warciańskich, które w 1980 r. zaowocowały doktoratem Jacka Nalewajki (promotor H. Klatkowa) opublikowanym w monografii *Zróżnicowanie litofacjalne warciańskich glin morenowych w regionie łódzkim* (44/1982 AGL). Badania strukturalno-teksturalne osadów warciańskich na obszarze pierwszych realizowanych przez zespół arkuszy mapy (Pabianice i Łask) dostarczyły materiałów dla monografii *Utwory ablacyjne w regionie łódzkim* (45/1982 AGL), która stała się podstawą otrzymania przez dr hab. Halinę Klatkową stopnia profesora nadzwyczajnego. Równoległe z kartowaniem prowadzono badania w dolinach rzecznych, których częściowe wyniki przedyskutowano na ogólnopolskiej konferencji *Rozwój sieci dolinnej na Wyżynie Łódzkiej w późnym plejstocenie i holocenie* (tab. 4). Kilka lat później powstała rozprawa habilitacyjna K. Turkowskiej *Rozwój dolin rzecznych na Wyżynie Łódzkiej w późnym czwartorzędzie* (57/1988 AGL), należąca do prac paleogeograficznych uwzględniających ewolucję wybranych dolin regionu od recesji lądolodu warciańskiego do neoholocenu. Efektem ożywionych w tamtym okresie kontaktów i współpracy z geomorfologami francuskimi stało się kolokwium polsko-francuskie zorganizowane we wrześniu 1990 roku. Stało się ono okazją do podsumowania stanu wiedzy z zakresu morfogenezy peryglacjalnej obszaru Wyżyny Łódzkiej i porównania dorobku oraz metod badawczych stosowanych wówczas w Łodzi i we Francji (*Biu-*

letyn Peryglacjalny 33/1994). W zeszycie *Acta Geographica Lodziensia* zatytułowanym *Kopalne zbiorniki z florą eemską w środkowej Polsce* (61/1990), zebrano udokumentowane przez prof. nadzw. dr hab. Halinę Klatkową paleogeograficzno-palinologiczne opracowania wypełnień zagłębień bezodpływowych w zachodniej części regionu łódzkiego. Praca stała się podstawą uzyskania w 1991 r. tytułu profesora zwyczajnego. Wkrótce nastąpiło też powołanie Katedry Badań Czwartorzędu. W jednostce wciąż ważne miejsce zajmowały badania glacialne, które niewątpliwie zintensyfikowano w związku z przyjęciem zadania organizacji INQUA SEQS Symposium: *The Cold Warta Stage: lithology, palaeogeography, stratigraphy*, w październiku 1994. Rok wcześniej Katedra zorganizowała konferencję wstępną *Stratygrafia i paleogeografia zlodowacenia warty* (tab. 4).

Określany stratygrafia czwartorzędu wachlarz zainteresowań w Katedrze (warciańskie badania glacialne, interglacjał eemski, vistulian i paleogeograficzne badania przekrojowe) uzupełniały prowadzone przez Profesor Halinę Klatkową doktoraty i na ich podstawie opracowane monografie: J. Kamińskiego *Późnoplejstocenska i holocenska transformacja doliny Moszczenicy jako rezultat zmian środowiska naturalnego oraz działalności człowieka* (64/1993 AGL) i dwa lata później J. Twardego *Dynamika denudacji holocenskiej w strefie krawędziowej Wyżyny Łódzkiej* (69/1995 AGL). Są one dowodem rozwijania w Katedrze również zainteresowań najmłodszymi procesami i ich świadectwem w postaci osadów i form.

Wspomniany już tytuł opracowania *50 lat łódzkich badań i upowszechniania wiedzy o czwartorzędzie* stanowił deklarację Autorki o kontynuacji badań prowadzonych wcześniej pod kierunkiem Jana Dylika. Jednak, jak wskazuje dokonany wyżej przegląd prac, nie była to ciągłość w stosunku do okresu intensywnych badań peryglacjalnych. Jest to potwierdzone słowami: „na wieloletni program własnych badań Katedry składają się dwie grupy tematyczne. Pierwsza pod nazwą: *Geologiczne i geomorfologiczne ślady transgresji i deglacjacji lądolodów środkowopolskich* obejmuje zagadnienia glacialne mezo- i neoplejstocenu z uwzględnieniem wcześniejszych uwarunkowań. Wśród nich na czołowe miejsce wysuwają się rekonstrukcje paleogeograficzne oparte na szcze-

głowej analizie osadów glacialnych oraz fluwio- i limnoglacialnych. Drugiej grupie nazwanej *transformacja warciańskiej rzeźby glacialnej w warunkach interglacialnych i peryglacialnych późnego plejstocenu oraz w holocenie* odpowiada problematyka schyłkowowarciańskich i postwarciańskich przeobrażeń pierwotnej, powierzchniowej budowy geologicznej i rzeźby środkowej Polski w zmieniających się warunkach klimatycznych eemu, vistulianu i holocenu, aż do współczesnych, w których coraz większe, nierzadko dominujące znaczenie ma obecność i działalność ludzka” (H. Klatkowa *50 lat łódzkich badań...*).

Zacytowany obszerny fragment tekstu (ze względu na przyjętą konwencję opracowania bez obecnych w oryginale przykładów prac) potwierdza przyjęcie przez Profesor Halinę Klatkową programu realizacji szerokiego wachlarza zagadnień czwartorzędu, zgodnie z zaproponowaną nazwą jednostki. Nie ulega wątpliwości, że było to podejście zgodne z koncepcją poligenezy rzeźby środkowej Polski autorstwa Jana Dylika i z dążeniami realizowanymi w łódzkim ośrodku geograficznym w pierwszym okresie jego istnienia. Pro-

gram badawczy realizowany w Katedrze Badań Czwartorzędu miał prowadzić do równowagi (określenie H. Klatkowa *50 lat łódzkich badań...*) pomiędzy stanem rozpoznania świadectwa procesów glacialnych, peryglacialnych i umiarkowanych. Objęcie coraz pełniejszej listy wydarzeń morfogenetycznych w skali czasu, niestety nie szło jednak w parze z identyfikacją przestrzennego zróżnicowania zjawisk w regionie łódzkim. Jednym z powodów był tu zapewne badawczy podział niewielkiego terenu między poszczególne jednostki. Podejście poligeniczne było reprezentowane przez Profesor H. Klatkową i w prowadzonej przez nią jednostce, chociaż w badaniach całego ośrodka łódzkiego dominowała warciańska morfogeneza glacialna (szczególnie zagadnienia deglacjacji arealnej) i charakterystyczne było zaniedbywanie, a często wręcz negowanie efektów morfogenezy peryglacialnej. Były to zapewne efekty wcześniejszej dominacji szkoły peryglacialnej.

Przechodząc na emeryturę Profesor Halinę Klatkową żegnaliśmy ogólnopolską konferencją *Poligeneza rzeźby Polski* (tab. 3) i tomem zbiorowym *Acta Geographica Lodziensia* (71/1995).

GLÓWNE WĄTKI BADAWCZE W KATEDRZE BADAŃ CZWARTORZĘDU W LATACH 1994–2012

Objęcie przeze mnie kierownictwa Katedry Badań Czwartorzędu sprzyjało kontynuacji poprzedniego okresu w życiu jednostki. Od początku uczestniczyłam w zespołowych pracach Zakładu/Katedry Badań Czwartorzędu (m.in. w kartowaniu geologicznym do SMGP arkuszy Pabianice i Tuszyń – tab. 2). W Zakładzie Badań Czwartorzędu uzyskałam stopień dr hab. (1988 r.) oraz stanowiska docenta (1989 r.) i profesora nadzwyczajnego (1990 r.). Byłam przekonana co do słuszności dotychczasowych kierunków badawczych realizowanych w Katedrze Badań Czwartorzędu. Za hamujący postęp wiedzy uważałam jednak brak współpracy merytorycznej i coraz wyraźniejszy podział terytorialny badań geomorfologicznych w ośrodku; próba zapewnienia luk powstałych w wyniku braku dyskusji i wymiany informacji doprowadziła po latach do opracowania *Geomorfologii regionu łódzkiego* (Wyd. UŁ 2006).

Od początku lat 90., najszerzym poligonem badawczym w Katedrze były odkrywki kopalni KWB Adamów, dostarczające wglądu w pełną, chociaż zredukowaną w tej strefie, strukturę czwartorzędu. W pierwszej połowie lat 90., podczas Sympozjów „warciańskich” (tab. 3), odkrywka

Adamów Smólsko była główną podstawą dyskusji na temat rangi łądłodu Warty, który w tym okresie uważano za odrębne piętro (wartanian) górnego czwartorzędu. Prof. H. Klatkowa, po formalnym przejściu na emeryturę, kontynuowała badania z udziałem wciąż licznych w Katedrze pracowników technicznych, początkujących asystentów i doktorantów. W odkrywce Koźmin S do najlepiej odsłoniętych należały w tym okresie serie rzeczne doliny Warty. Przejmując kierownictwo jednostki badania dolinne uważałam za szczególnie perspektywiczne, nie tylko ze względu na własne zainteresowania, ale również świadomość bogactwa zachowanych w nich świadectw. Złożona struktura i miąższość vistulianu w odkrywce Koźmin S stworzyła szanse na rekonstrukcję procesów fluwialnych w dolinie Warty, w specyficznym odcinku włożonym w basen uniejowski. Profil vistuliańskich osadów dolinnych oraz ich cechy stanowiące dowód na peryglacialne warunki morfogenetyczne były zaprezentowane podczas *Sympozjum Periglacial Environments: Past, Present, Future* w 1999 r. (tab. 4). Odkrywki koźmińskie pozwoliły Joannie Peterze na opracowanie rozprawy doktorskiej (2001 r.), a następnie mono-

grafii *Vistuliańskie osady dolinne w basenie uniejowskim i ich wymowa paleogeograficzna* (83/2002 AGL). Do tej pory dostarczają one interesujących i ważnych wątków badawczych z różnych okresów górnego plejstocenu i holocenu. W latach 2007–2010 były podstawą kierowanych przez J. Peterę-Zganiacz badań interdyscyplinarnych w ramach grantu *Geneza, wiek oraz warunki sedimentacji w zastoisku koźmińskim (Kotlina Kolska)* (tab. 3). Szczególnie interesujących danych odkrywki Koźmin S dostarczyły na temat późnego vistulianu, początkowo w zakresie procesów rzecznych podczas młodszego dryasu. W latach 2011–2013 kopalne torfowisko i powalony las stały się przedmiotem interdyscyplinarnego projektu badawczego *Warunki paleogeograficzne funkcjonowania i destrukcji późnovistuliańskiego lasu w dolinie Warty* (tab. 3).

Od początku w badaniach uniejowskich brał udział Jacek Forsyjak, równolegle uczestniczący w kartowaniu geologicznym przywarciańskich arkuszy (por. tab. 1, 2, 3). Porównanie odcinków doliny Warty położonych powyżej i w obrębie basenu uniejowskiego stało się podstawą doktoratu (2003 r.) i monografii *Rozwój doliny Warty między Burzeninem i Dobrowem po zlodowaczeniu warty* (90/2005 AGL). Jednym z wniosków wynikających z badań tego wycinka doliny była poligeniza (asynchroniczność) den dolinnych w regionie. Problem został zasygnalizowany przez autorkę już kilka lat wcześniej w dolinie Małej Widawki, prawego dopływu górnej Grabi, podczas kartowania geologicznego na arkuszu Pabianice. Ta cecha, jak się okazało charakterystyczna dla licznych dolin regionu łódzkiego nie była rozpoznawana, a w konsekwencji jest błędnie oznaczona (jako bardzo rozległe dno holocenijskie), zarówno na licznych arkuszach Szczegółowej Mapy Geologicznej w skali 1:50 000, jak i wielkoskalowych mapach topograficznych. Przykładem asynchroniczności dna jest dolina Neru w okolicach Bechcic. Specyfika dna w okolicach Lutomińska umożliwiła w jego obrębie rozwój osadnictwa pradziejowego, analizowany przez Piotra Kittela.

Badania dolinne były prowadzone również w dolinie Luciąży przez Lucynę Wachecką-Kotkowską. Odmienne w stosunku do wcześniej badanych dolin położenie – w strefie pogranicza Niżu i Wyżyn Polskich – rozszerzało zróżnicowanie jej cech. Szczególnie interesujący wydawał się problem przecinania przez dolinę kilku, różnie interpretowanych linii zasięgu lądolodów środkowopolskich i ich powiązania z płytko zalegającym podłożem mezozoicznym. Wyniki rozprawy doktorskiej L. Wacheckiej-Kotkowskiej zostały opu-

blikowane w monografii *Ewolucja doliny Luciąży – uwarunkowania klimatyczne a lokalne* (86/2004 AGL). W następnych latach L. Wachecka-Kotkowska rozszerzyła zainteresowania badawcze na pełną morfogenezę obszaru dorzecza Luciąży, z podkreśleniem zewnętrznej i wewnętrznych stref wododziałowych, wyznaczonych przez partie szczytowe ostańców denudacyjnych, pochodzących z peryglacjalnego przemodelowania glacialnych form warciańskich i/lub poligenicznych. Intensyfikację badań interdyscyplinarnych w okresie 2011–2013 umożliwiło centralne dofinansowanie tematu *Morfogeneza obszaru pomiędzy Radomskiem, Przedborzem i Piotrkowem Trybunalskim jako świadectwo uwarunkowań, przebiegu i roli najmłodszych zdarzeń glacialnych pogranicza Niżu i Wyżyn środkowej Polski* (tab. 3). Prace podsumowujące grant, prowadzone w trakcie przygotowywania niniejszego tomu do druku, wskazują w opinii wykonawców na słuszność hipotezy na temat warciańskiego wieku ostatniego lądolodu w południowo-wschodniej części regionu łódzkiego oraz konfluencji jego lobów wzdłuż linii obecnej osi morfologicznej Wyżyny Łódzkiej.

Dołączenie do zespołu w roku 1996 Małgorzaty Roman, geologa czwartorzędu z dużym doświadczeniem badawczym i praktycznym, rozszerzyło teren zainteresowań Katedry w stronę północną, do Kotliny Płockiej, a więc na obszar strefy marginalnej zlodowacenia wisły. Oznaczało to powrót pracowników ośrodka łódzkiego do badań w strefie młodoglacjalnej. M. Roman zrealizowała cykl prac aplikacyjnych w ramach arkusza Gostynin Szczegółowej Mapy Geologicznej w skali 1:50 000 (tab. 2). Prowadzone równolegle z kartowaniem geologicznym badania podstawowe zaowocowały w 2002 r. rozprawą doktorską *Rozwój rzeźby plejstoceńskiej okolic Gostynina* (64/2005 AGL). Temat mógł być pogłębiony dzięki centralnemu dofinansowaniu projektu *Rekonstrukcja nasunięcia ostatniego lądolodu skandynawskiego na obszar południowego obrzeżenia Kotliny Płockiej* (tab. 3), którego wyniki M. Roman podsumowała w monografii *Rekonstrukcja lobu płockiego w czasie ostatniego zlodowacenia* (96/2010 AGL), stanowiącej podstawę przewodu habilitacyjnego zakończonego w grudniu 2011 r.

W toku prac nad morfogenezą glacialną na Wysoczyźnie Kłodawskiej, jednym z zagadnień badawczych realizowanych przez M. Roman w ramach badań statutowych Katedry Badań Czwartorzędu był zasięg maksymalny (LGM) lądolodu Wisły. Badania wykorzystano w celu

wyznaczania północnej granicy morfogenetycznego regionu łódzkiego. W monografii *Geomorfologia regionu łódzkiego* podjęto próbę podsumowania badań w obszarze po raz ostatni zajęтым przez łądolód Warty (stadiał warty zlodowacenia odry). Zgodnie z historyczną koncepcją granic „krajiny podłódzkiej”, na południe od pradoliny warszawsko-berlińskiej region zawarty jest między dolinami Warty na zachodzie oraz Pilicy i Rawki na wschodzie. Również granica południowa regionu pozostała tradycyjna i odpowiada granicy Wyżyny Łódzkiej opartej na progu w podłożu mezozoicznym i Wzgórzach Radomszczańskich. W świetle aktualnie dostępnych wskaźników wieku powierzchniowych glin zwałowych, można ją interpretować jako odpowiadającą linii maksymalnego zasięgu łądolodu Warty. Celem autorki była interpretacja rzeźby i jej ewolucji w całym obszarze nazwanym regionem łódzkim w świetle badań zrealizowanych w ośrodku w latach 1945–2005. Wysłunięto tezę o roli w morfogenezie czwartorzędowej makroform wykształconych w neogenie, rozszerzając tym samym teorię poligenezy rzeźby regionu na etapy przedczwartorzędowe. Koncepcję rozwoju rzeźby przedstawiono również w formie Przeglądowej Mapy Geomorfologicznej Regionu Łódzkiego w skali 1:200 000, załączonej do monografii. Mapę zestawiono na podstawie szkiców geomorfologicznych w skali 1:100 000 zawartych w objaśnieniach do Szczegółowej mapy geologicznej Polski w skali 1:50 000. Poza zakresem zainteresowań pozostawiano najmlodsze wydarzenia morfogenetyczne w regionie, co jest zgodne z przeglądownym charakterem mapy.

Procesy holocenijskie naturalne jak i uwarunkowane antropopresją oraz ich skutki były przedmiotem badań w Katedrze Badań Czwartorzędu już w pierwszej połowie lat 90. ubiegłego wieku. Ich pierwszy etap został sfinalizowany we wspomnianej powyżej monografii Juliusza Twardego (69/1995 AGL). Dalsze prace i monografia *Transformacja rzeźby centralnej części Polski Środkowej w warunkach antropopresji* (Wyd. UŁ 2008) stały się podstawą przewodu habilitacyjnego zakończonego kolokwium w marcu 2009 r. Wyniki badań zostały wykorzystane przez J. Twardego również w powstałym z inicjatywy Stowarzyszenia Geomorfologów Polskich opracowaniu podręcznikowym *Współczesne przekształcenia rzeźby Polski*.

Podsumowania badań w regionie w dużej skali czasowej – podczas młodszego dryasu – dokonała Danuta Dzieduszyńska w rozprawie doktorskiej (2010 r.), opublikowanej jako monografia *Ochło-*

dzenie młodszego dryasu i jego efekty morfogenetyczne w regionie łódzkim (98/2011 AGL). Praca udostępnia wyniki i metody badań nad przyczynami, a także skutkami tej katastrofy klimatycznej na przełomie plejstocenu i holocenu w świetle najnowszej literatury światowej oraz ocenia stan badań i rozwój poglądów w środkowej Polsce.

Trzeba podkreślić, że po 2000 r. w Katedrze nastąpił rozwój badań świadectw morfogenetycznych najmlodszych okresów, sięgających granicy plejstocenu i holocenu, a często obejmujących okresy jeszcze krótsze i późniejsze. Do bezpośredniego i pośredniego wpływu człowieka na rozwój rzeźby, dzięki badaniom P. Kittela, doszedł również aspekt odwrotny – warunki stwarzane przez rzeźbę dla człowieka w różnych okresach jego rozwoju, poczynając od paleolitu. Jako główny kierunek zainteresowań badawczych P. Kittel deklaruje geoarcheologię. Niezależnie od nowej nazwy, zapożyczonej z literatury angielskiej powstałe w 2005 r. Stowarzyszenie Archeologii Środowiskowej (SAS), można stwierdzić, że w Katedrze Badań Czwartorzędu powrócono do zainteresowań Profesora Jana Dylika problematyką prehistoryczną i powiązaniami między zagadnieniami geomorfologicznymi i archeologicznymi.

W problematyce zmian środowiska w późnym wistulianie i holocenie plasują się również badania torfowisk, zainicjowane na początku obecnego stulecia i kierowane w Katedrze przez J. Forsysiaka. Realizowane w dużych zespołach interdyscyplinarnych dwa granty (tab. 3): *Zmiany środowiska przyrodniczego Wzniesień Łódzkich w wistulianie i holocenie w świetle interdyscyplinarnych badań paleoekologicznych torfowiska „Żabieniec”* (2005–2008) oraz *Geneza i ewolucja torfowisk dolinowych środkowej Polski i ich antropogeniczne przekształcenia* (2008–2011), zaowocowały obszernym materiałem badawczym, a od strony formalnej trzema pracami na stopień w Katedrze Badań Czwartorzędu (nie uwzględniono prac w innych uczelniach w Polsce). Były to prowadzone przez niżej podpisaną rozprawy doktorskie: Aleksandry Majeckiej *Postwarciańskie przekształcenia rzeźby obszarów wododziałowych na Wysoczyźnie Łódzkiej (na przykładzie międzyrzecza Mrogi i Mrożycy)* (obrona w październiku 2012 r.) i Daniela Okupnego *Zmiany środowiska geograficznego w regionie łódzkim w świetle cech geochemicznych osadów wybranych torfowisk* (obrona we wrześniu 2013 r.) oraz przedstawiona jako rozprawa habilitacyjna monografia Jacka Forsysiaka *Zapis zmian środowiska przyrodniczego późnego wistulianu i holocenu*

w osadach torfowisk regionu łódzkiego wydana w tomie 99/2012 AGL (kolokwium habilitacyjne 17 września 2013 r.).

Dokonany przegląd tematów realizowanych w drugim okresie istnienia Katedry Badań Czwartorzędu (1994–2012) nie pozostawia wątpliwości co do kontynuacji problematyki badawczej, niekiedy jeszcze tematów zainicjowanych bezpośrednio przez Profesora Jana Dylika. Tak było na przykład w przypadku problematyki dolinnej, rozpoczętej od specyfiki procesów denudacyjnych i rzecznych w warunkach morfogenezy peryglacialnej, a z biegiem lat rozszerzonej na pełną ewolucję form. Silniejsze powiązania występują oczywiście z badaniami prowadzonymi pod kierunkiem Profesor Haliny Klatkowej w pierwszym okresie istnienia Katedry Badań Czwartorzędu, w których większość z nas już uczestniczyła lub była ich bezpośrednim świadkiem (por. tab. 1). Najkrótszym z możliwych podsumowaniem dwóch okresów jest porównanie brzmienia tzw. wieloletnich problemów badawczych, powtarzanych w dorocznych planach i sprawozdaniach, którym podporządkowywano tematy i zadania przewidziane do realizacji w kolejnym roku. Zacytowane przez prof. H. Klatkową w sprawozdaniu za okres 1981–1994 przytoczono wyżej. Podczas drugiego okresu Katedry Badań Czwartorzędu (1994–2012) ulegały one tylko pewnej ewolucji i, na przykład w planach badawczych na 2010, brzmiały: *Rozwój warciańskiej i vistuliańskiej rzeźby glacialnej w warunkach klimatu peryglacialnego i umiarkowanego oraz Rola antropopresji w ewolucji rzeźby regionu łódzkiego, od pradziejów do współczesności*. Oprócz kontynuacji, wskazywały one na rozszerzenie problematy-

ki, które dotyczyło vistuliańskiej rzeźby glacialnej i najstarszych okresów antropopresji.

Zdaniem autorki różnorodne wątki badawcze realizowane przez cały okres funkcjonowania Katedry Badań Czwartorzędu (1981–2012) znajdują wspólny mianownik w postaci wysuniętej przez Profesora Jana Dylika koncepcji poligenezy rzeźby środkowej Polski. Jak wykazano, niezależnie od wspólnego mianownika, na całość realizowanego programu składają się problemy i zadania badawcze różnicowane przez okres i miejsce zainteresowań. W rezultacie złożoność środowisk morfogenetycznych oraz dzisiejszy stopień postępu wiedzy i metod badawczych powoduje, że podejmowane tematy są często wzajemnie bardzo odległe. Warunkiem koniecznym faktycznego zespolenia wyników jest świadomość i chęć uczestnictwa w budowaniu całościowego obrazu, nie zawsze występujące u indywidualnych badaczy.

Przez cały okres istnienia Katedry Badań Czwartorzędu pozostawała w niej redakcja *Acta Geographica Lodziensia*, serii Łódzkiego Towarzystwa Naukowego, której założycielem (1948 r.) i pierwszym redaktorem był Jan Dylik. Zarys historii serii i pełną bibliografię opublikowanych prac przedstawiono w setnym, jubileuszowym zeszycie AGL. W tym miejscu chciałabym podkreślić, że numery 44/1981 – 100/2012 były całkowicie opracowane w Katedrze Badań Czwartorzędu. Bieżący, 101 numer powstał już po zmianie nazwy jednostki na Katedra Geomorfologii i Paleogeografii Wydziału Nauk Geograficznych UŁ oraz zakończeniu zatrudnienia w Uniwersytecie Łódzkim aktualnego redaktora serii.

Tabela 1

Prace na stopień Pracowników Zakładu/Katedry Badań Czwartorzędu*
(w kolejności uzyskania stopnia doktora)

Lp.	Imię i nazwisko	Stopień (tytuł), rok Promotor / Recenzenci	Tytuł i miejsce opublikowania pracy na stopień	Lata pracy w KBCz UŁ (stanowiska) funkcje, uwagi
1.	Halina Klatkowska	Doktor nauk przyrodniczych w zakresie geografii, 1964 Jan Dylak / Rajmund Galon, Alfred Jahn	Niecki i doliny denudacyjne w okolicach Łodzi <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 19/1965: 142 s.	1981–1994 (docent / prof. nadzw. / prof. zw.)
		Doktor habilitowany nauk geograficznych w zakresie geomorfologii, 1973 Rajmund Galon, Alfred Jahn, Edward Rühle	Paleogeografia Wyżyny Łódzkiej i obszarów sąsiednich podczas zlodowacenia warciańskiego <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 28/1972: 220 s.	założyciel i kierownik Zakładu / Katedry Badań Czwartorzędu
		Profesor nadzwyczajny nauk o Ziemi, 1983 Profesor zwyczajny nauk o Ziemi, 1991	Utwory ablacyjne w regionie łódzkim <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 45/1982: 75 s. Kopalne zbiorniki z florą eemską w środkowej Polsce <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 61/1990: 68 s.	
2.	Jadwiga Wieczorkowska	Doktor nauk geograficznych, 1973 Jan Dylak / Anna Dylakowa, Alfred Jahn	Rozwój stoków Pagórków Romanowskich na tle paleogeografii obszaru <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 35/1975: 118 s.	1981–1994 2000–2003 (adiunkt)
3.	Krystyna Turkowska	Doktor nauk geograficznych, 1973 Jan Dylak, Anna Dylakowa / Alfred Jahn, Halina Klatkowska	Rzeczne procesy peryglacialne na tle morfogenezy doliny Mrogi <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 36/1975: 122 s.	1981–2013 (adiunkt / docent / prof. nadzw. UŁ / prof.)
		Doktor habilitowany nauk przyrodniczych, 1988 Alfred Jahn, Elżbieta Mycielska-Dowgiałło, Leszek Starkel Profesor nauk o Ziemi, 2008 Leon Andrzejewski, Maria Łączont, Bolesław Nowaczyk, Leszek Starkel	Rozwój dolin rzecznych na Wyżynie Łódzkiej w późnym czwartorzędzie <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 57/1988: 157 s. Geomorfologia regionu łódzkiego Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2006: 238 s.	1991–1994 kierownik Pracowni Kartografii i Teledetekcji 1994 – 2012 kierownik Katedry Badań Czwartorzędu
4.	Kazimierz Krajewski	Doktor nauk geograficznych, 1976 Anna Dylakowa / Karol Rotnicki, Józef Jersak	Późnoplejstoceny i holoceny procesy wydmytówcze w pradolinie warszawsko-berlińskiej w widłach Warty i Neru <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 39/1977: 88 s.	1981–1996 (adiunkt)
5.	Jerzy Chrzanowski	Doktor nauk geograficznych, 1978 Anna Dylakowa / Tadeusz Krzemiński, Karol Rotnicki	Formy deglacjacji na Wale Malanowskim i w jego otoczeniu <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 43/1980: 104 s.	1981–1994 (adiunkt)

Lp.	Imię i nazwisko	Stopień (tytuł), rok Promotor / Recenzenci	Tytuł i miejsce opublikowania pracy na stopień	Lata pracy w KBCz UŁ (stanowiska) funkcje, uwagi (adiunkt)
6.	Jacek Nalewajko	Doktor nauk o Ziemi, 1980 Halina Klatkowa / Anna Dyltikowa, Wojciech Stankowski	Zróżnicowanie lito-facialne warciańskich glin morenowych w regionie łódzkim <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 44/1982: 159 s.	1981–1991 (adiunkt)
7.	Jan Kamiński	Doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii, 1993 Halina Klatkowa / Leszek Starkel, Krystyna Turkowska	Późnoplejstocenska i holocenska transformacja doliny Moszczenicy jako rezultat zmian środowiska naturalnego oraz działalności człowieka <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 64/1993: 104 s.	1986–1999 (asystent / adiunkt)
8.	Juliusz Twardy	Doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii, 1995 Halina Klatkowa/ Andrzej Kostrzewski, Krystyna Turkowska Doktor habilitowany nauk o Ziemi, 2009 Piotr Migoń, Elżbieta Myczyńska-Dowgiałło, Bolesław Nowaczyk, Andrzej Ślęczka	Dynamika denudacji holocenskej w strefie krawędzowej Wyżyny Łódzkiej <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 69/1995: 213 s. Transformacja rzeźby centralnej części Polski Środkowej w warunkach antropopresji Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2008: 293s.	1991 – (asystent / adiunkt / prof. nadzw. UŁ) 1995 – 2012 kierownik Pracowni Kartografii i Teledetekcji 2012 – Kierownik Katedry Geomorfologii i Paleogeografii
9.	Joanna Petera-Zganiacz	Doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii, 2001 Krystyna Turkowska / Barbara Manikowska, Karol Rotnicki	Vistuliańskie osady dolinne w basenie uniejowskim i ich wymowa paleogeograficzna <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 83/2002: 174 s.	1996 – (doktorant / asystent / adiunkt)
10.	Lucyna Wachecka-Kotkowska	Doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii, 2002 Krystyna Turkowska / Tadeusz Krzeminski, Elżbieta Myczyńska-Dowgiałło	Ewolucja doliny Łuciąży - uwarunkowania klimatyczne a lokalne <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 86/2004: 161 s.	1992 – (asystent / adiunkt)
11.	Małgorzata Roman	Doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii, 2002 Krystyna Turkowska / Zbigniew Klajnert, Leszek Marks	Rozwój rzeźby plejstocenskej okolic Gostynina <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 84/2003: 154 s.	1996 – (asystent / adiunkt / prof. nadzw. UŁ)
12.	Jacek Forysiak	Doktor habilitowany nauk o Ziemi, 2010 Leszek Marks, Wojciech Wysota, Tomasz Zieliński, Sławomir Terpiłowski Doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii, 2003 Krystyna Turkowska / Barbara Manikowska, Edward Wiśniewski Doktor habilitowany nauk o Ziemi, 2013 Kazimierz Tobolski, Radosław Dobrowolski, Adam Łajczak, Mirosław Błaszczewicz	Rekonstrukcja lobu płockiego podczas ostatniego zlodowacenia <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 96/2010: 171 s. Rozwój doliny Warty między Burzeninem i Dobrowem po zlodowaceniu warty <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 90/2005: 116 s. Zapis zmian środowiska przyrodniczego późnego wistulianu i holocenu w osadach torfowisk regionu łódzkiego <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 99/2012: 164 s.	1992 – (asystent techn. / asystent / adiunkt)

Lp.	Imię i nazwisko	Stopień (tytuł), rok Promotor / Recenzenci	Tytuł i miejsce opublikowania pracy na stopień	Lata pracy w KBCz UL (stanowiska) funkcje, uwagi
13.	Piotr Kittel	Doktor nauk humanistycznych w zakresie historii, 2004 Tadeusz Grabarczyk / Lucyna Domańska, Bolesław Nowaczyk	Uwarunkowania środowiskowe lokalizacji osadnictwa pradziejowego na Pojezierzu Kaszubskim i w północnej części Borów Tucholskich <i>Monografie Instytutu Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego</i> , IV/ 2005: 206 s.	2004 – (adiunkt)
14.	Danuta Dzieduszyńska	Doktor nauk o Ziemi w zakresie geografii, 2010 Krystyna Turkowska / Ryszard K. Borówka, Teresa Madeyska	Ochłodzenie młodszego dryasu i jego efekty morfogenetyczne w regionie łódzkim <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 98/2011: 104 s.	1983 – (asystent / adiunkt)

* nazwiska pracowników Katedry Geomorfologii i Paleogeografii powstałej z Katedry Badań Czwartorzędu zaznaczono grubą czcionką

Tabela 2

Arkusze Szczegółowej Mapy Geologicznej Polski w skali 1:50 000 zrealizowane w Katedrze Badań Czwartorzędu
(w kolejności opublikowania przez Państwowy Instytut Geologiczny w Warszawie)

Lp.	Nazwa i numer arkusza	Autorzy Arkusza / Objasnień	Rok wydania Arkusza / Objasnień
1.	Arkusz Pabianice (664)	H. Klatkova/ H. Klatkova	1985 / 1987
2.	Arkusz Łask (663)	H. Klatkova/ H. Klatkova	1987 / 1988
3.	Arkusz Warta (624)	H. Klatkova, M. Załoba / H. Klatkova, M. Załoba	1992 / 1992
4.	Arkusz Zgierz (590)	H. Klatkova, J. Kamiński, D. Szafrńska (-Dzieduszyńska) / H. Klatkova	1995 / 1993
5.	Arkusz Tuszyn (665)	K. Turkowska, J. Wieczorkowska / K. Turkowska, J. Wieczorkowska	1999 / 1995
6.	Arkusz Szadek (625)	J. Czyż, J. Forsytek, H. Klatkova / J. Czyż, J. Forsytek, H. Klatkova	2007 / 2007
7.	Arkusz Dobra (587)	J. Czyż, J. Forsytek, J. Kamiński, H. Klatkova / J. Czyż, J. Forsytek, J. Kamiński, H. Klatkova	2009 / 2008
8.	Arkusz Gostynin (564)	M. Roman / M. Roman	2012 / 2011
9.	Arkusz Uniejów (588)	J. Forsytek / J. Forsytek	2012 / 2012

Tabela 3

Udział pracowników Katedry Badań Czwartorzędu w grantach MNiSW

Lp.	Tytuł, numer grantu (okres realizacji)	Wykonawcy grantu (alfabetycznie)*
1.	Podłoże przyrodnicze rozwoju osadnictwa pradziejowego na obszarze Pojezierza Kaszubskiego i Borów Tucholskich Grant 5 H01H 040 21 (28 miesięcy, 2001–2003)	P. Kittel (grant indywidualny)
2.	Osadnictwo grodowe księstwa gdańskiego. Grant 1 H01H 023 27 (36 miesięcy, 2004–2007)	L. Kajzer (Muzeum Arch. Gdańsk) – kierownik, P. Kittel
3.	Zmiany środowiska przyrodniczego Wzniesień Łódzkich w wistulianie i holocenie w świetle interdyscyplinarnych badań paleoekologicznych torfowiska „Zabieniec” Grant 2 P04E 022 28 (36 miesięcy, 2005–2008)	Z. Balwierz (Zakład Geomorfologii UŁ), J. Forysiak – kierownik , P. Kittel , M. Kloss (Centrum Badań Ekologicznych PAN), M. Lamentowicz (Zakład Biogeografii i Paleoeologii UAM), J. Twardy , S. Żurek (Akademia Świętokrzyska im. J. Kochanowskiego), J. Żelazna-Wieczorek (Katedra Algologii i Mikologii UŁ)
4.	Rekonstrukcja nasunięcia ostatniego lądolodu skandynawskiego na obszar południowego obrzeżenia Kotliny Płockiej Grant 2 P04E 023 29 (36 miesięcy, 2005–2008)	M. Roman (grant indywidualny)
5.	Środowiskowe uwarunkowania lokalizacji osadnictwa i wpływ aktywności ludzkiej na elementy środowiska przyrodniczego w dolinie środkowego Neru Grant 1 H01H 025 30 (24 miesiące, 2006–2008)	J. Błaszczak (Instytut Archeologii UŁ), J. Forysiak , P. Kittel – kierownik , B. Muzolf (Muzeum Archeol. i Etnogr. w Łodzi), P. Zawilski (Instytut Archeologii UŁ)
6.	Osadnictwo pradziejowe mikroregionu Leśno w świetle badań archeologicznych, antropologicznych, geomorfologicznych i paleoekologicznych Grant 1 H01H 017 30 (23 miesiące, 2006–2008)	P. Kittel , K. Walenta (Wydział Filozoficzno-Historyczny UŁ) – kierownik
7.	Geneza, wiek oraz warunki sedymentacji w zastoisku koźmińskim (Kotlina Kolska) Grant N N306 2840 33 (36 miesięcy, 2007–2010)	P. Czubla (Pracownia Geologii UŁ), J. Forysiak , B. Gruszka (Zakład Geologii Środowiskowej UAM), G. Miotk-Szpiganowicz (PIG, Oddział Geologii Morza w Gdańsku), I. Olszak (Zakład Geomorfologii i Geologii Czwartorzędu Akademii Pomorskiej), D. Pawłowski (Zakład Paleontologii i Stratygrafii UAM), J. Petera-Zganiacz – kierownik
8.	Antropogeniczne przekształcenia szaty roślinnej torfowisk doliny Warty w sąsiedztwie Zbiornika Jeziorsko Grant N N305 3125 32 (36 miesięcy, 2007–2010)	J. Forysiak , B. Woznioda (Katedra Ekologii i Geografii Roślin UŁ) – kierownik
9.	Geneza i ewolucja torfowisk dolinowych środkowej Polski i ich antropogeniczne przekształcenia Grant N N306276735 (36 miesięcy, 2008–2011)	R. K. Borówka (Zakład Geologii i Paleogeografii USz.), J. Forysiak – kierownik , P. Kittel , M. Kloss (Centrum Badań Ekologicznych PAN), L. Kucharski (Katedra Ochrony Przyrody UŁ), M. Obremska (Zakład Biogeografii i Paleoeologii UAM), D. Pawłowski (Instytut Geologii UAM), M. Płóciennik (Katedra Biologii i Ochrony Środowiska UŁ), J. Twardy , A. Witkowski (Zakład Paleooceanologii USz.), M. Ziutkiewicz (Zakład Geologii UŁ), S. Żurek (Akademia Świętokrzyska im. J. Kochanowskiego), J. Żelazna-Wieczorek (Katedra Algologii i Mikologii UŁ)

Lp.	Tytuł, numer grantu (okres realizacji)	Wykonawcy grantu (alfabetycznie)*
10.	Warunki paleogeograficzne funkcjonowania i destrukcji późnowistuliańskiego lasu w dolinie Warty (Kotlina Kolska) Grant N N306 788240 (30 miesięcy, 2011–2013)	D. Dzieduszyńska, P. Kittel – kierownik, M. Krapiec (Akademia Górniczo-Hutnicza w Krakowie), J. Petera-Zganiacz, Sz. Pijak (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie), D. Płaza (Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi), J. Twarczyk, M. Zasada (Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie)
11.	Morfogeneza obszaru pomiędzy Radomskiem, Przedborzem i Piotrkowem Trybunalskim jako świadectwo uwarunkowań, przebiegu i roli najmłodszych zdarzeń glacialnych pogranicza Nizu i Wyżyn środkowej Polski Grant N N306 721140 (28 miesięcy, 2011–2013)	A. Barczuk (Instytut Geologii i Petrologii UW), P. Czubla (Pracownia Geologii UŁ), E. Król (Instytut Geofizyki PAN), M. Górską-Zabielską (Instytut Geologii i Geoinformacji UAM), L. Wachecka-Kotkowska – kierownik

* nazwiska pracowników Katedry Badań Czwartorzędu zaznaczono grubą czcionką. W grantach spoza KBCz, oprócz kierownika, wymienieni tylko pracownicy KBCz

Tabela 4

Konferencje zorganizowane w Katedrze Badań Czwartorzędu

Lp.	Tytuł	Miejsce, data	Materiały konferencyjne Publikacje pokonferencyjne
1.	Konferencja ogólnopolska „Rozwój sieci dolinnej na Wyżynie Łódzkiej w późnym plejstocenie i holocenie”	Łódź i region, 09.10. – 12.10.1984 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 58/1988, 59/1989
2.	<i>Colloque polono-français „Rôle de la morphogenèse périglaciaire sur le Plateau de Łódź”</i>	Łódź i region, wrzesień 1990 r.	Referaty i przewodnik terenowy <i>Biuletyn Peryglacjalny</i> , 34/1994
3.	Konferencja naukowa „Stratygrafia i paleogeografia zlodowacenia warty”	Łódź i region, 28.09. – 01.10.1993 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 65/1993
4.	<i>INQUA SEQS Symposium “The Cold Warta Stage: lithology, palaeogeography, stratigraphy”</i>	Łódź i region, 11.10. – 15.10.1994 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 68/1995
5.	Konferencja ogólnopolska „Poligeniza rzeźby w Polsce. Profesor Hali- nie Klatkowej z okazji 50-lecia pracy”	Łódź, 04.05. – 05.05.1995 r.	<i>Acta Geographica Lodziana</i> , 71/1996
6.	Konferencja robocza, ogólnopolska „Środkowopleniwistulianskie osady w małych dolinach rzecznych”	Łódź i region, 06.05. – 08.05.1997 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy
7.	Konferencja ogólnopolska „Rola plejstocenijskich procesów peryglacjal- nych w modelowaniu rzeźby Polski. W 25 rocznicę śmierci Profesora Jana Dylaka”	Łódź, 07.12. – 08.12.1998 r.	Streszczenia referatów <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 76/1999
8.	Symposium Komisji Peryglacjalnej Międzynarodowej Unii Geograficz- nej <i>“Periglacial Environments: Past, Present and Future”</i>	Łódź i region, 27.09. – 30.09.1999 r.	Streszczenia referatów i przewodnik <i>Biuletyn Peryglacjalny</i> , 38/99 i 39/00
9.	Konferencja ogólnopolska „Transformacja systemów fluwialnych i stokowych w późnym wistulianie i holocenie”	Łódź i region, 25.09. – 27.09.2002 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 88/2004
10.	II Sympozjum Stowarzyszenia Archeologii Środkowiskowej „Środowi- skowe uwarunkowania lokalizacji osadnictwa” (współorganizacja)	Łódź i region, 27.09. – 29.09.2006 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy <i>Środowisko – Człowiek – Cywilizacja</i> , 2/2009
11.	XIV Konferencja Stratygrafia Plejstocenu Polski „Plejstocen Kujaw i dynamika łobu Wisły w czasie ostatniego zlodowacenia” (współorga- nizacja)	Ciechocinek, 03.09. – 07.09.2007 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy
12.	Warsztaty Naukowe „Torfowiska w krajobrazie przekształconym – funkcjonowanie i ochrona”	Belchatów, 01.06 – 03.06.2011 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy
13.	Seminarium „Walory geoturystyczne regionu łódzkiego”	Łódź, 19.04 – 20.04.2012 r.	Mapa geoturystyczna regionu łódzkiego
14.	Konferencja jubileuszowa Profesor Krystyny Turkowskiej „Czynnik różnicowania rzeźby Niżu Polskiego”	Uniejów i region, 13.06. – 15.06.2012 r.	Streszczenia referatów i przewodnik terenowy <i>Acta Geographica Lodziana</i> , 100/2012
15.	VI Warsztaty Młodych Geomorfologów: „Poligeniza rzeźby strefy sta- roglacjalnej w okolicach Piotrkowa Trybunalskiego”	Piotrków Trybunalski, 25.06. – 27.06.2012 r.	Postery i prezentacje multimedialne